

Uspostavljanje pravde na izborima

**Osvrt na predmete i putokaz za
institucionalnu saradnju**

Democracy for Development
Demokraci për zhvillim
Demokratija za razvoj

Uspostavljanje pravde na izborima

**Osvrt na predmete i putokaz za
institucionalnu saradnju**

Priština, jul 2015.

Autorsko pravo © 2015. Demokratija za razvoj (D4D).

Sva prava zadržana. Izuzev za citiranje kratkih pasusa u svrhu kritike i revizije, nijedan deo ove publikacije ne može se umnožavati, čuvati u sistemu za kasnije preuzimanje ili prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim, mehaničkim, za fotokopiranje, beleženje ili drugo, bez prethodne dozvole instituta D4D.

Izveštaj priredio:

Dardan Berisha

Uz priloge:

Driton Qeriqi, Mjellma Hapçiu-Alijaj i Rina Vokshi

Obrada:

Leon Malazogu

Ovaj izveštaj priredio je Institut Demokratija za razvoj (D4D) u sklopu projekta Izborne pravde koji je omogućilo švajcarsko Savezno ministarstvo spoljnih poslova (FDFA). Sadržaj ovog izveštaja isključiva je odgovornost D4D-a.

Sadržaj

Pregled izveštaja	4
Uvod	6
1. Izborni panel za žalbe i predstavke	8
2. Centralna izborna komisija	18
3. Državno tužilaštvo	22
4. Kosovska policija	25
5. Sudski savet Kosova	27
6. Nezavisna komisija za medije	31
Lista provere za institucionalnu koordinaciju	34

Pregled izveštaja

Ovaj izveštaj preispituje podatke o izbornoj pravdi sa prošlih izbora i pruža putokaz za neprekidnu koordinaciju u rešavanju izbornih sporova. Šest tematskih oblasti izveštaja pruža podatke o: rešavanju administrativnih izbornih prekršaja, nadzoru političkih finansija, istrazi i rešavanju teških izbornih dela i odgovorima na žalbe uperene protiv medija.

Kada govorimo o rešavanju upravnih sporova, tokom lokalnih izbora održanih 2009. godine i opštih izbora održanih 2010. godine, 550 odnosno 492 žalbe uloženo je Izbornom panelu za žalbe i predstavke (IPŽP). Ova brojka udvostručila se na 1,109 tokom lokalnih izbora 2013. a opala je na 341 tokom opštih izbora 2014. Novčane kazne koje je IPŽP izrekao političkim subjektima bile su najviše tokom 2010. godine (u iznosu od €377,450).

Centralna izborna komisija (CIK) novčano je kaznila 22 mala politička subjekta za zakašnjenja u podnošenju finansijskih izveštaja tokom izbora održanih 2013. i 2014. godine. Kao posledica široko rasprostranjenih izbornih manipulacija i nedoslednosti u rezultatima, CIK je takođe u nekoliko navrata naložio ponavljanje izbora u periodu od 2009. i 2014. godine.

CIK je u vezi sa opštim izborima 2014. godine prosledio 239 sumnjivih slučajeva Državnom tužilaštvu (DT). Po svemu sudeći, postoji nepoklapanje u broju predmeta koje Državno tužilaštvo tvrdi da je primilo. U periodu od 2013. i 2014. godine, Državno tužilaštvo obradilo je 378 krivičnih prijava u vezi sa krivičnim delima protiv izbornih prava, koje su uključivale 1,450 lica. Osnovna tužilaštva u Peći, Prizrenu, Đakovici i Uroševcu bila su efikasnija u rešavanju izbornih krivičnih prijava, u odnosu na ona iz Mitrovice i Prištine.

Kosovska policija (KP) radila je na 113 slučajeva izbornih prekršaja na izborima održanim 2013. i 2014. godine, od kojih je većina istražena zajednički sa DT-om. policia je privela popriličan broj lica na dan izbora, 37 u 2013. i 18 u 2014.

U slučajevima u kojima su postojali dovoljni dokazi, DT je podigao optužnice na sudu protiv lica koja su počinila krivična dela protiv izbornih prava. Tokom 2014. godine, na sudovima je bio ukupno 281 predmet u vezi sa izbornim krivičnim delima, koji je obuhvatao 1,171 lice. Sudovi su rešili manje od polovine (128) predmeta tokom 2014. godine, od kojih je u 101 doneta osuđujuća presuda. Samo broju od 10 lica izrečena je kazna zatvora za krivična dela protiv izbornih prava međutim većina onih koji su osuđeni puštena je uslovno.

Kada govorimo o medijskim prekršajima, od izbora koji su održani od 2009. do 2014. godine, Nezavisna komisija za medije (NKM) rešila je ukupno 225 žalbi. Tri četvrtine žalbi odnosilo se na neuspeh medijskih agencija da podnesu svoje dnevnik NKM-u.

Generalno gledajući, zabeležen je visok broj izbornih sporova na prošlim izborima. Izborni sporovi pokrenuti 2009. i 2010. godine, možda su sagledani kao pokazatelji loših izbora, ali su 2013. i 2014. godine poslužili kao dokaz sve veće spremnosti organa za sprovođenje izbora i sudskih vlasti da reše pritužbe političkih stranaka, posmatrača i birača.

Imajući u vidu da je rešavanje sporova međusobno zavisan proces, bilo bi korisno kada bi organi za sprovođenje izbora i sudske vlasti podigli svoja dostignuća i ojačali institucionalni lanac, koordinacijom svojih aktivnosti u svim fazama izbornog ciklusa.

Uvod

Sveobuhvatan cilj ovog izveštaja je da poboljša koordinaciju između organa za sprovođenje izbora i sudskih vlasti, obelodanjivanjem među-institucionalnih podataka sa prošlih izbora i identifikovanjem radnji koje ove institucije mogu preduzeti kako bi unapredile svoju koordinaciju u svim fazama izbornog ciklusa. Ovaj izveštaj priređen je u sklopu projekta Izborne pravde koji finansira Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske (FDFA).

Izveštaj sadrži podatke o: rešavanju upravnih izbornih prekršaja, nadzoru finansija političkih subjekata, istrazi i rešavanju teških krivičnih dela protiv izbornih prava i odgovorima na žalbe protiv medija. Tamo gde su informacije bile na raspolaganju, podaci su raščlanjeni u zavisnosti od prirode izbornih prekršaja, vrste presude i opštine ili regiona u kome je došlo do navodnih prekršaja. Pri izradi ovog izveštaja, D4D je sakupio neobrađene podatke: Izbornog panela za žalbe i predstavke (IPŽP), Centralne izborne komisije (CIK), Državnog tužilaštva (DT), Kosovske policije (KP), Sudskog saveta Kosova (SSK) i Nezavisne komisije za medije (NKM). Podaci svake od ovih institucija predstavljani su u zasebnim poglavljima koja slede u nastavku.

Redosled poglavlja prati hronološki tok događaja u domenu izborne pravde od trenutka pokretanja spora, pa sve do trenutka njegovog rešavanja. Prvo se izborne pritužbe ulažu IPŽP-u, kao prvostepeno telo koje je odgovorno za rešavanje žalbi i predstavki. Drugo, CIK kao glavno telo odgovorno za sprovođenje izbora, može proslediti sumnjive slučajeve izborne prevare DT-u na dalje preispitivanje. Treće, DT je odgovoran da istraži predmete pre podizanja optužnice na Osnovnom sudu. Četvrto, kako bi prikupio dokaze i sproveo istragu, DT može zahtevati pomoć Kosovske policije. Peto, optužnice se podižu u osnovnim sudovima ukoliko DT raspolaže dovoljnim dokazima da su izvršena krivičnih dela

---

protiv izbornih prava a sudije izdaju presude u ovim predmetima. Šesto, takođe je veoma važno sagledati žalbe u vezi sa navodnim prekršajima medija, koje rešava NKM. Podaci o žalbama na odluke IPŽP-a uložnim Vrhovnom sudu obuhvaćene su poglavljem koje govori o IPŽP-u.

Izveštaj takođe pruža tok obrade izbornih sporova u 2014. godini, što je jedina godina za koju su bili dostupni svi podaci. Tok obrade olakšava da se vizualizuje sva mašinerija koja leži u osnovi izborne pravde, pošto sporovi odlaze od jedne do druge institucije sve dok se ne reše u potpunosti. Ponekada, tok obrade ukazuje na potencijalna statistička nepoklapanja (≠) i na podatke koji nedostaju. Tok obrade predstavljen je zasebno u sklopu ove publikacije i može se preuzeti u elektronskom formatu.

Na kraju, izveštaj se završava preporukama, predstavljenim u vidu liste provere radnji osmišljenih sa namerom da ojačaju institucionalni lanac, identifikovanjem mogućih radnji koje svaka institucija može preduzeti u različitim fazama izbornog ciklusa. Lista provere sadrži doprinose nekoliko aktera, koji obuhvataju predstavnike organa za sprovođenje izbora, sudije, tužioce, policijske službenike i izborne stručnjake iz reda građanskog društva.

Ova publikacija ne bi bila moguća bez saradnje Izbornog panela za žalbe i predstavke, Centralne izborne komisije, Državnog tužilaštva, Kosovske policije, Sudskog saveta Kosova i Nezavisne komisije za medije. Ove institucije blagovremeno su nam stavile na raspolaganje svoje podatke i bile su takođe dostupne da ih pojasne i za dalje konsultacije tokom ovog procesa.

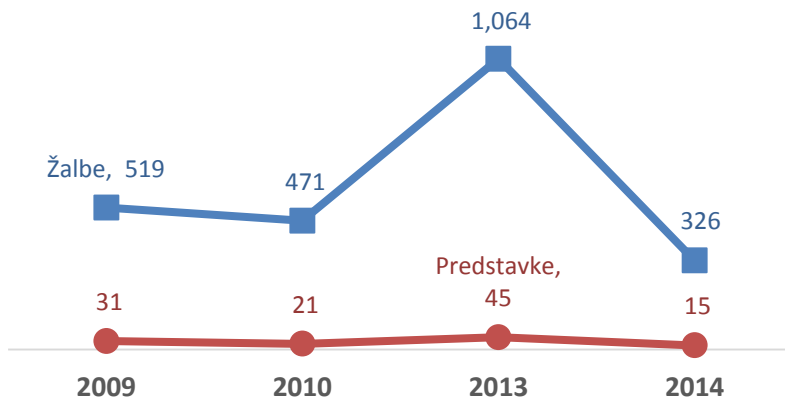
---

1. Izborni panel za žalbe i predstavke

Izborni panel za žalbe i predstavke (IPŽP) prvostepeno je telo koje je odgovorno za rešavanje izbornih žalbi i predstavlja. Jedini izborni slučajevi koje IPŽP prosleđuje drugim institucijama obuhvataju žalbe u vezi sa krivičnim delima protiv izbornih prava (koje se prosleđuju DT) i medijske prekršaje (koje se prosleđuju NKM).

Broj žalbi i predstavlja ostao je ujednačen u periodu između izbora održanih 2009. (lokalni) i 2010. godine (opšti), zatim se udvostručio na (lokalnim) izborima 2013. godine a nakon toga je zabeležen strmoglav pad tokom najnedavnijih (opštih) izbora održanih 2014. godine (Prilog 1).

Prilog 1: Broj žalbi i predstavlja uloženi na Kosovu, između izbora 2009. i 2014. godine

Razumljivo je da se lokalne izborne trke više osporavaju imajući u vidu da je broj političkih subjekata i kandidata koji se na njima kandiduju veći u odnosu na opšte izbore. Stopa žalbi skočila je 2013. godine ali je široko rasprostranjeno mišljenje da su ovi izbori bili markantno bolji u poređenju sa ranijim godinama. Visoka stopa žalbi iz 2013. godine mogla bi se pripisati mnogo intenzivnijim kampanjama javnog

---

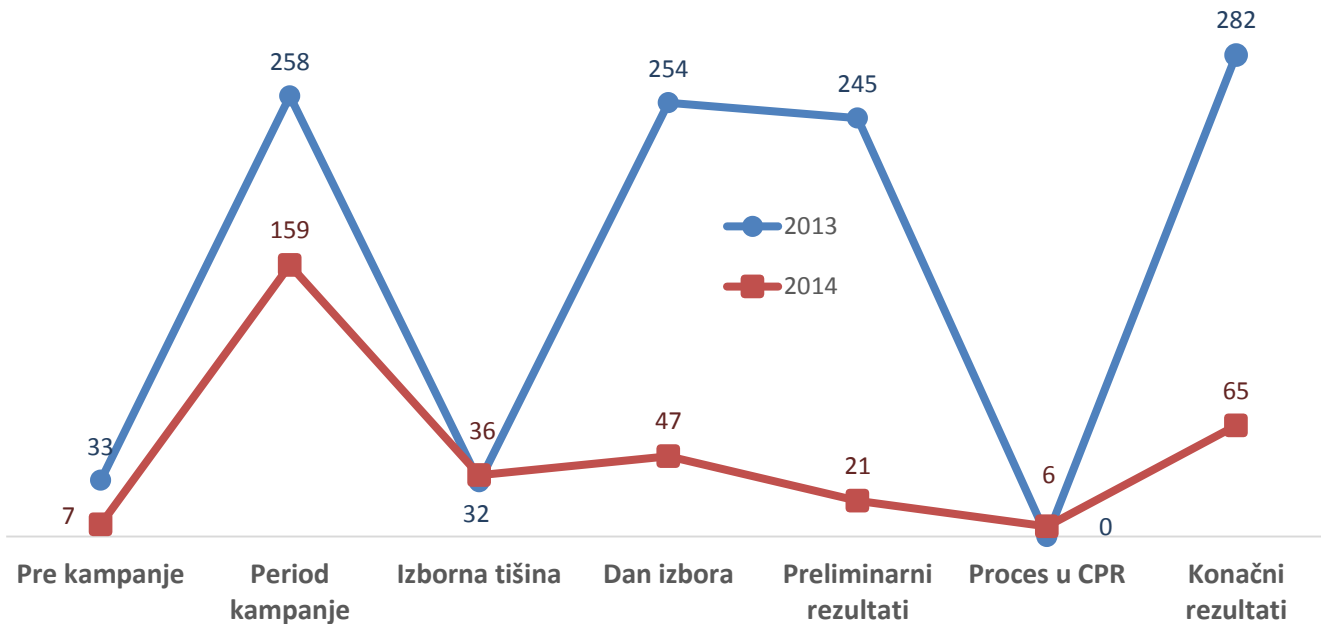
informisanja IPŽP-a i organizacija građanskog društva, u kojima su se birači i stranke podsticali da ulože žalbe i koje su ih informisale o žalbenim postupcima. Nakon izbora 2014. godine, bilo je tri puta manje žalbi. Najniža stopa žalbi u 2014. godini zabeležena je kao rezultat većeg nivoa poštovanja izbornih zakona i propisa od strane političkih subjekata, većeg poverenja javnosti u izbore i boljeg sprovođenja izbornog procesa.

Crvena linija (Prilog 1) prati stopu predstavki na odluke CIK-a. Relativno mali broj predstavki zabeležen između izbora koji su održavani od 2009. do 2014. godine pokazuje da su odluke CIK-a uopšteno pravične i da ih retko osporavaju politički subjekti ili birači. Gore navedeni grafikon ne obuhvata i predstavke koje su uložili birači van Kosova, kojima su osporavali činjenicu da im je CIK odbacio prijavu da glasaju iz inostranstva. Podaci obuhvataju samo predstavke na odluke CIK-a da: (a) odbije da potvrdi jednog političkog subjekta ili listu kandidata; (b) odbije da akredituje posmatrača, (c) odbije da registruje stranku; (d) izrekne administrativnu taksu u vezi sa obelodanjivanjem finansija; ili (e) druge predstavke koje se odnose na izborne postupke CIK-a.

IPŽP-u su žalbe ulagane u različitim fazama izbornog procesa a podaci su raščlanjeni na dvoje izbora (2013. i 2014) za koje su podaci bili na raspolaganju (Prilog 2). Žalbe uložene 2013. godine ravnomerno su raspodeljene u četiri faze: Kampanja i dan izbora (po 23%), preliminarni rezultati (22%) i konačni rezultati (25%).

Dok je manji broj žalbi zabeležen tokom izbora 2014. godine zapravo predstavljao pozitivan trend, polarizovana politička klima učinila je da tenzije ostanu prilično visoke tokom kampanje. Na izborima koji su održani 2014, zabeležen je značajan porast u žalbama uložnim tokom kampanje, pošto je skoro polovina (47%) žalbi uložena upravo tokom ovog perioda.

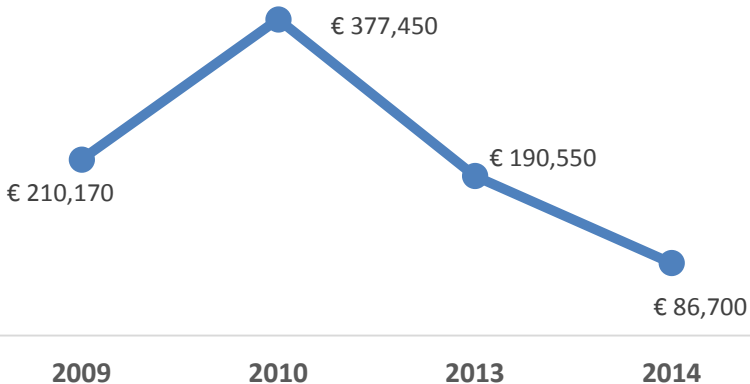
Prilog 2: Broj žalbi i predstavki uložениh na izborima 2013. i 2014, po izbornim fazama

---

IPŽP je nadležan da izriče novčane kazne političkim subjektima ukoliko zaključi da su počinili prekršaje. Iznos novčanih kazni koje je IPŽP izrekao političkim subjektima udvostručio se između 2009. i 2010. Na ovim izborima, posmatrači su prijavili široko rasprostranjene nepravilnosti zabeleženih kod političkih subjekata tokom svih faza izbornog procesa. Velike novčane kazne tokom 2010. godine poslužile su kao način da se mnogi odvrate od prekršaja na izborima 2013. i 2014. godine, pošto su se novčane kazne IPŽP-a smanjile od tada (Prilog 3).

Prilog 3: Suma novčanih kazni koje je IPŽP izrekao političkim subjektima, na izborima u periodu od 2009. do 2014. godine

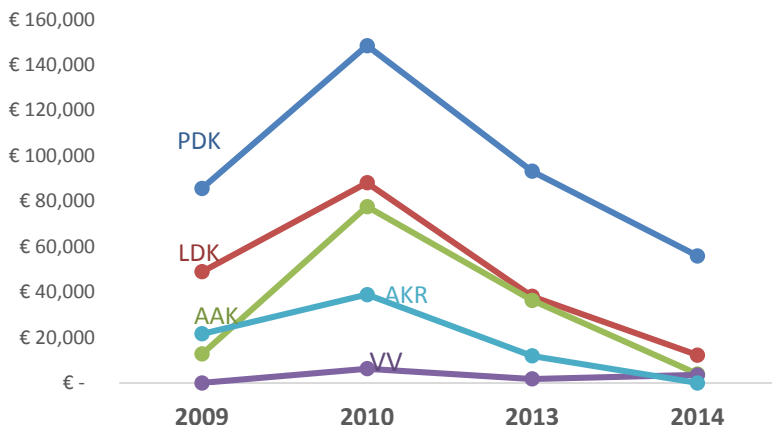
Suma novčanih kazni IPŽP-a dalje je raščlanjena po političkim subjektima (Prilog 4). Demokratska partija Kosova (PDK) je stranka koja je najviše novčano kažnjena u periodu koji je obuhvaćen analizom, sa 39% ukupnih novčanih kazni u 2010, i 64% u 2014. Stranka koja je bila druga po redu kada govorimo o udelu u novčanim kaznama bio je Demokratski savez Kosova (LDK) sa 23% ukupnih novčanih kazni u 2009. i 2010, što je procenat koji je postepeno opao na 14% u 2014.

Prilog 4: Suma novčanih kazni koje je IPŽP izrekao između izbora 2009. i 2014. godine, po političkom subjektu

	2009	2010	2013	2014
PDK	€ 85,620	€ 148,400	€ 93,150	€ 55,900
LDK	€ 48,900	€ 88,050	€ 38,100	€ 12,200
AAK	€ 12,720	€ 77,600	€ 36,300	€ 3,900
VV	n/a	€ 6,250	€ 1,750	€ 3,500
AKR	€ 21,600	€ 38,850	€ 11,900	€ -
Ostali	€ 41,330	€ 18,300	€ 9,350	€ 11,200
Ukupno	€ 210,170	€ 377,450	€ 190,550	€ 86,700

Alijansa za budućnost Kosova (AAK) i Alijansa Novo Kosovo (AKR) zauzimale su treće i četvrto mesto kada govorimo o novčanim kaznama. Od većih stranaka, Vetevendosje (VV) je imao najmanju svotu novčanih kazni, koja je sve vreme bila ispod 5% ukupnih novčanih kazni (Prilog 5).

Prilog 5: Trend novčanih kazni IPŽP-a izrečenih političkim subjektima, između izbora 2009. i 2014. godine

Za zahtevne čitaoce, žalbe su takođe predstavljene po opštini u kojoj je došlo do navodnog prekršaja, raspoređenih u

---

sedam glavnih opština (Prilog 6). Najveće opštine naravno imaju najviše žalbi, pošto imaju veći broj kampanjskih skupova, biračkih mesta i birača. Međutim, postoji nekoliko manjih opština koje interesantno izranjaju i ulaze na listu. Na primer, Lipljan i Vučitrn, imaju po oko 5% žalbi. U periodu od 2009. do 2014, zabeležen je sve veći broj žalbi koje se ulažu za severne opštine. Postoji nepodudaranje između broja žalbi predstavljenih u Prilogu 1 i broja žalbi po opštini, i ovo je bio slučaj i u originalnom izvoru podataka koje je dobio D4D.

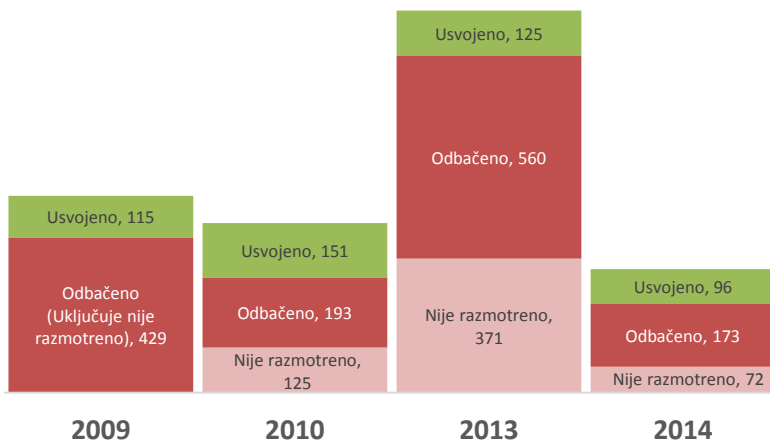

Prilog 6: Žalbe po opštini i regionu u kojima je došlo do navodnog prekršaja, između izbora 2009. i 2014. godine

	2009	2010	2013	2014		2009	2010	2013	2014
Priština	177	215	322	152	Gnjilane	89	20	136	14
Priština	64	164	109	120	Gnjilane	54	18	30	6
Lipljan	48	7	78	1	Kamenica	10	0	53	5
Obilić	5	2	46	1	Vitina	11	2	35	2
Podujevo	21	6	31	24	Novo Brdo	0	0	11	0
Kosovo Polje	14	5	28	1	Klokot	0	0	1	1
Glogovac	2	26	11	0	Parteš	14	0	4	0
Gračanica	23	5	19	5	Ranilug	0	0	2	0
Peć	35	27	172	17	Đakovica	66	29	92	31
Peć	16	12	40	8	Đakovica	26	8	36	3
Istok	12	4	57	5	Orahovac	15	2	16	8
Klina	7	11	45	1	Mališevo	25	19	36	20
Dečani	0	0	30	3	Junik	0	0	4	0
Mitrovica	35	94	148	22	Prizren	91	36	106	62
Mitrovica	7	32	36	10	Prizren	58	28	81	48
Srbica	19	49	2	3	Suva Reka	31	3	17	11
Vučitrn	9	12	101	2	Mamuša	0	0	6	3
S. Mitrovica	0	0	4	3	Dragaš	2	5	2	0
Z. Potok	0	0	1	0	Uroševac	60	35	134	41
Leposavić	0	1	2	3	Uroševac	21	17	107	37
Zvečan	0	0	2	1	Štimlje	12	0	12	1
					Kačanik	15	12	8	3
					Elez Han	4	0	5	0
					Štrpce	8	6	2	0

Takođe je važno sagledati šta se desilo sa žalbama nakon što ih je razmotrio IPŽP. IPŽP je odbacio najveći procenat žalbi, usled nedostatka pravne osnove, odnosno žalbe nisu sadržale nikakve dokaze koji bi ukazivali da je došlo do navodnog prekršaja ili prosto nisu bile obrazložene. Tokom 2009. godine, većina žalbi je odbačena ili uopšte nisu uzete u razmatranje (79%)(Prilog 7). U godinama koje su usledile, IPŽP je počeo da koristi detaljniju klasifikaciju odluka. Stopa odobravanja (predmeti u kojima je IPŽP ocenio da je došlo do navodnog prekršaja) skočila je 2010. (32%), a najniži nivo zabeležen je 2013.(12%).

Prilog 7: Broj odluka IPŽP-a, po vrsti odluke, između izbora 2009. i 2014. godine

Značajan deo žalbi uopšte nije uzet u razmatranje od strane pretresnog veća IPŽP-a i to iz nekoliko proceduralnih razloga:(a) žalbe ne potpadaju pod nadležnost IPŽP-a, (b) uložene su van propisanih rokova, ili (c) ne ispunjavaju ključne zahteve. Tokom 2010. godine, od žalbi koje nisu uzete u razmatranje, većina njih (72%) okarakterisane su kao “nedozvoljene”, što je u velikoj meri kategorija koja

---

potpada van pravnog mandata IPŽP-a. Tokom 2010. godine, jedna u pet žalbi ulagana je van roka. U 2013. godini, žalbe u kategoriji “nedozvoljene”, i dalje su dostizale visok nivo (74%), međutim i dalje je postojao jedan broj (18%) žalbi koje su sami podnosioci povukli.

Na svakim izborima je u proseku, na 5% odluka IPŽP-a izjavljena žalba Vrhovnom sudu (108 žalbi u periodu od 2009. do 2014. godine). U većini slučajeva, Vrhovni sud je odlučio da potvrdi odluke IPŽP-a, a presuda je doneta u korist žalioaca samo u 4 od 108 predmeta.

Na izborima održanim 2013. i 2014. godine, IPŽP se takođe suočavao sa značajnim brojem predstavki na odluke CIK-a da odbije prijave birača za glasanje van Kosova, odnosno 16,410 i 9,171. Ove predstavke uglavnom su ulagali srpski birači, koji su podneli svoje prijave da glasaju van zemlje. Tokom izbora održanih 2013. godine, 5,458 (33%) predstavki odobreno je od strane IPŽP-a. Posledično, CIK je uključio imena birača na konačni birački spisak. Tokom izbora koji su se održali 2014. godine, usvojeno je samo 206 (2%) predstavki.

Pozamašnu većinu žalbi (u periodu od 2009. do 2014. godine) podneli su politički subjekti. Većinu ovih žalbi uložili su stranački kandidati, što je jaka indikacija da trku vode pojedinci koji pokušavaju da budu izabrani, a potencijalno ukazuje i na navodne unutar-stranačke prevare sa glasovima. Skoro polovinu (47%) žalbi tokom lokalnih izbora 2013. godine uložili su kandidati, nasuprot jednoj petini (19%) koja je zabeležena tokom 2014. (Prilog 8). Visoki broj žalbi kandidata, uglavnom postoji usled velikog broja kandidata (preko 7,000) koji su se kandidovali tokom lokalnih izbora. IPŽP je grupisao kandidate zajedno i ne postoje nikakvi podaci o njihovoj stranačkoj pripadnosti.

Prilog 8: Broj žalbi i predstavki na izborima u periodu od 2019. do 2014. godine, po subjektu koji je uložio žalbu

Subjekt	2009	2010	2013	2014
PDK	113	47	128	66
LDK	0	30	87	14
VV		177	157	124
AAK	30	15	41	2
NISMA			0	7
AKR	82	58	19	17
Politički kandidati	0	0	525	64
Lista Srpska			9	3
BIRN	0	39	27	2
Birači	59	50	9	7
Ostali	266	76	107	35
UKUPNO	550	492	1,109	341

Treći najveći politički subjekat, Vetëvendosje, uložio je najviše žalbi, za kojima su usledili PDK, AKR i LDK. Organizacije građanskog društva nisu bile veoma aktivne u ulaganju žalbi, sa izuzetkom BIRN-a koji je uložio 68 žalbi na svim izborima.

Kao što se može videti, IPŽP je rešio relativno visok broj žalbi i predstavki na prošlim izborima. Novčane kazne koje je IPŽP izrekao političkim subjektima na izborima 2009. i 2010. godine, doprinele su većem nivou poštovanja izbornog zakonodavstva i propisa od strane samih političkih stranaka na izborima koji su usledili. Povrh toga, IPŽP je naišao na značajne izazove kada govorimo o rešavanju predstavki birača van Kosova, pošto je morao da ih reši u veoma ograničenom vremenskom periodu.

---

2. Centralna izborna komisija

Iako njen mandat ne podrazumeva i rešavanje izbornih sporova, Centralna izborna komisija (CIK), u okviru svojih nadležnosti, može da odigra značajnu ulogu u izbornoj pravdi. Pre svega, CIK može proslediti predmete administratora izbornog procesa Državnom tužilaštvu, ukoliko sumnja da su izvršili krivična dela protiv izbornih prava. CIK može takođe pružiti resurse i materijale za rešavanje ovih predmeta. Drugo, CIK nadgleda finansije političkih stranaka, i može izreći novčane kazne političkim subjektima ukoliko ne ispune zahteve u vezi sa podnošenjem izveštaja o godišnjim i kampanjskim finansijama. Treće, CIK može odlučiti da u potpunosti ili delimično ponovi glasanje u slučaju da dođe do nepravilnosti, a ovo se dešavalo prilično često na prošlim izborima.

Što se tiče krivičnih dela protiv izbornih prava, CIK je prosledio 143 predmeta Državnom tužilaštvu (DT) na lokalnim izborima održanim 2013. godine i 239 na opštim izborima održanim 2014. godine. Priroda predmeta na koje ukazuje CIK obično je povezana sa nepoklapanjem između obrazaca za usklađivanje rezultata i obrazaca za rezultate kandidata. Nedoslednosti na i između ovih obrazaca mogu navesti CIK da veruje da je počinjena prevara, zbog čega se dati predmeti prosleđuju DT-u na preispitivanje i istragu. Prema podacima dobijenim od DT-a, DT po svemu sudeći ne registruje predmete CIK-a kao nove krivične prijave koje su primljene. Kao što se može zaključiti iz šeme, postoji nepoklapanje (≠) u broju krivičnih prijava koje je DT primio tokom 2014.

Što se tiče finansija političkih subjekata, CIK je novčano kaznio deset političkih subjekata za kasno podnošenje finansijskih izveštaja o kampanji za lokalne izbore 2013. godine. Većina ovih subjekata (sa izuzetkom jednog) nisu zastupljeni u Skupštini Kosova i ne polažu pravo na javno

-----

finansiranje, što znači da po svemu sudeći nemaju dovoljne administrativne kapacitete da podnesu svoje finansijske izveštaje. Samo dva politička subjekta, Partia e Ashkalinjeve per Integrim i Kosova Turk Adalet Partisi, izmirila su svoje novčane kazne (Prilog 9).

Prilog 9: Novčane kazne CIK-a izrečene političkim subjektima za zakašnjenja u podnošenju finansijskih izveštaja za kampanju na lokalnim izborima 2013.

Politički subjekat	Zakašnjenje	Novč. kazna
Partia e Ashkalinjeve për Integrim	47 dana	€ 3,516
Kosova Turk Adalet Partisi	34 dana	€ 1,003
Crnogorska Liberalna Stranka	32 dana	€ 1,002
Inicijativa za Bolji Život	81 dana	€ 1,008
Zajedno za Lipljan	81 dana	€ 1,008
Hysni Rexhepi	81 dana	€ 1,008
Demokratska Inicijativa	78 dana	€ 1,008
Narodna Pravda	77 dana	€ 1,008
Partia Socialdemokrate	71 dana	€ 1,007
Ylli Isufi	84 dana	€ 1,008
UKUPNO		€ 12,578

Na izborima održanim 2014. godine, nije bilo nikakvih zakašnjenja u podnošenju finansijskih izveštaja o kampanji. Ovi izbori bili su nacionalni, i na njima se kandidovao manji broj, ali većih političkih subjekata. Većina većih političkih subjekata po svemu sudeći poštuje rok za izveštavanje o njihovim finansijama, i ovo je pozitivan izborni trend.

Pored izveštaja o finansijama tokom kampanje, CIK takođe može izreći novčane kazne za zakašnjenja u podnošenju godišnjih finansijskih izveštaja. Tokom 2014. godine, bilo je 12 stranaka koje su zakasnile da predaju svoje godišnje izveštaje, od kojih nijedna nije bila zastupljena u Skupštini Kosova. CIK je izrekao novčanu kaznu od po €1,000 svakom od ovih političkih subjekata.

U periodu od 2009. do 2014. godine održano je nekoliko ponovljenih izbora. Neki od njih su predstavljali zapravo potpuno ponavljanje glasanja na svim biračkim centrima (BC-i) u okviru opštine, dok su ostali bili na samo jednom ili na nekoliko BC-a. Ponovni izbori naloženi su odlukom IPŽP-a, CIK-a ili Vrhovnog suda, za niz različitih problema, kao što je: punjenje glasačke kutije, manipulacije glasovima, nedoslednosti u rezultatima, nasilje i zastrašivanje. Na lokalnim izborima 2009. godine, potpuno novi ponovljeni izbori održani su u svim biračkim centrima u Lipljanu, Prizrenu i Gnjilanu. Na izborima 2010. godine, ponovljeni izbori održani su u svim BC-ima u Dečanima, Srbici, Glogovcu i Mitrovici a delimično ponovljeno glasanje u po jednom biračkom centru u Mališevu i Lipljanu. Tokom lokalnih izbora održanih 2013. godine, ponovno glasanje održano je samo u jednom BC-u u Partešu, dva BC-a u Zvečanu i tri BC-a u Severnoj Mitrovici. Tokom opštih izbora 2014. godine nije došlo do ponavljanja izbornog procesa.

Povrh toga, na prošlih četvoro izbora, prebrojane su mnogobrojne glasačke kutije sa biračkih mesta uglavnom usled nedoslednosti koje su zabeležene između obrazaca za rezultate i revizije istih. Broj biračkih mesta za koje je vršeno ponovno prebrojavanje u rasponu je od 420 do 450, sa izuzetkom opštih izbora 2010. godine na kojima je ponovno prebrojavanje izvršeno za 890 biračkih mesta (Prilog 10).

Prilog 10: Ponovno glasanje i ponovno prebrojavanje, na izborima u periodu od 2009. do 2014. godine

Ponovno glasanje i ponovno prebrojavanje	2009	2010	2013	2014
Br. opština u kojima su ponovljeni izbori	3 potpuno	4 potpuno 2 delimično	3 delimično	Bez
Br. biračkih mesta koja su ponovo prebrojana	450	890	439	421

Glavni zaključak je da CIK treba da proprati slučajeve koje prosleđuje Državnom tužilaštvu kako bi obezbedio da su ovi

---

slučajevi uzeti u obzir. CIK bi takođe trebalo da pomogne tužiocima i sudijama tako što će ih obavestiti o izbornim postupcima i što će im pružiti resurse i materijale potrebne za rešavanje izbornih predmeta.

---

3. Državno tužilaštvo

Kada govorimo o izbornoj pravdi, državno tužilaštvo (DT) odgovorno je za krivično gonjenje za krivične prijave u vezi sa izbornim prekršajima, propisanim članovima 210 do 220 Krivičnog zakonika Kosova. DT može samoinicijativno pokrenuti krivični proces, ali to mogu učiniti i pojedinci, subjekti i institucije.

Tokom 2013, više od polovine (52%) krivičnih prijava uložio je inspektorat, dok je tokom 2014, policija uložila najveći broj prijava (56%) (Prilog 11). Kao dodatak ovoj listi, CIK tvrdi da je prosledio 239 predmeta izborne prevare DT-u a IPŽP tvrdi da je uputio još dodatnih 34 predmeta, u vezi sa opštim izborima 2014. Ovi predmeti ne figuriraju kao nove krivične prijave koje je primio DT, iako su neki od njih ušli u kategoriju "Ostali".

Prilog 11: Broj novih pokrenutih krivičnih prijava, po subjektu koji je uložio žalbu, 2013. i 2014.

	2013	2014
Građani	0	2
Kosovska policija	30	95
Agencija protiv korupcije	0	1
Inspekcija	62	44
EULEX	0	0
Ostali	27	27
UKUPNO	119	169

Tokom 2013, DT je procesuirao 209 predmeta krivičnih prijava, od kojih je manje od polovine (43%) nasleđeno iz prethodnih godina. Preostali su nove krivične prijave

pokrenute tokom 2013. DT je rešio oko polovine od ovog broja, sa time da je ostavio 105 krivičnih prijava za 2014. U 2014, podneto je 169 novih krivičnih prijava. Samo 75 predmeta rešeno je 2014, što je povećalo broj zaostalih nerešenih predmeta sa 90 iz januara 2013, na 199 koji će biti rešeni u 2015. godini (Prilog 12).

Prilog 12: Godišnji pregled i status krivičnih prijava Državnog tužilaštva 2013. i 2014.

Državno tužilaštvo 2013. i 2014.	2013		2014	
	predmeti	lica	predmeti	lica
Zaostali predmeti iz prethodnih godina	90	562	105	639
Nove krivične prijave	119	654	169	244
Ukupan krivičnih prijava	209	1,216	274	883
Rešene	104	577	75	229
Još uvek nisu rešene	105	639	199	654

Zajedno, u ove dve godine, podneto je 378 krivičnih prijava, koje su obuhvatale 1,460 lica. Broj nerešenih predmeta nažalost se povećao, tako da rešavanje ovih pitanja ubuduće zahteva dodatne resurse.

Krivične prijave su nakon toga obrađene u svim osnovnim tužilaštvima na Kosovu. Tokom 2013, skoro dve trećine (60%) krivičnih prijava bilo je u fazi obrade u Osnovnom tužilaštvu u Prištini, što je procenat koji je opao na 39% u 2014.

Osnovno tužilaštvo u Prizrenu bilo je najuspešnije u obe godine, rešavajući 56% predmeta u 2013. i 89% predmeta u 2014. Peć premašuje Prizren u smislu procenta, ali je imala značajno niži broj predmeta. Prištinsko tužilaštvo bilo je veoma efikasno u 2013, rešavajući 56% predmeta, ali mu je učinak opao na samo 11% u 2014. Najgori učinak po svemu sudeći zabeležen je u Mitrovici, gde su rešena samo dva predmeta u obe godine (uprkos broju od čak 87 predmeta). Prilog koji sledi u nastavku pruža detaljan prikaz predmeta i odnosnih lica, zasebno za svaku godinu (Prilog 13).

Prilog 13: Godišnji pregled predmeta i uključena lica, po Državnom tužilaštvu 2013. i 2014.

Osnovna tužilaštva na Kosovu 2013. i 2014.		Kolona 1: Predmeti Kolona 2: Uključena lica													
		Gnjilane		Prizren		Peć		Priština		Uroševac		Đakovica		Mitrovica	
2013	Zaostali predmeti iz 2012.	0	0	0	0	0	0	63	441	0	0	13	91	14	30
	Novi, primljeni tokom 2013.	13	18	25	124	3	9	63	442	3	5	12	56	0	0
	Ukupno tokom 2013.	13	18	25	124	3	9	126	883	3	5	25	147	14	30
	Rešeno tokom 2013.	13	18	14	74	2	8	70	464	0	0	5	13	0	0
	Rešeno 2013. (%)	100%		56%		67%		56%		0%		20%		0%	
2014	Zaostali predmeti iz 2013.	0	0	11	50	1	1	56	419	3	5	20	134	14	30
	Novi, primljeni tokom 2014.	1	1	16	16	8	8	51	69	1	1	19	51	73	98
	Ukupno tokom 2014.	1	1	27	66	9	9	107	488	4	6	39	185	87	128
	Rešeni tokom 2014.	0	0	24	63	8	8	12	20	1	2	27	124	2	12
	Rešeno 2014 (%)	0%		89%		89%		11%		25%		69%		2%	
	Nerešeni (preostali za 2015)	n/a	1	3	3	1	1	95	468	3	4	12	61	85	116

---

4. Kosovska policija

Kosovska policija (KP) prvenstveno je odgovorna za bezbednost i red tokom izbornog procesa i ključni je faktor uspostavljanja pravde na izborima. Pored toga što održava javni red tokom političke kampanje i na dan izbora, KP takođe može odigrati ulogu u istrazi predmeta koje su pokrenuli DT i IPŽP, kao i u izvršenju sudskih odluka.

Institut D4D dobio je podatke KP-a u vezi sa aktivnostima tokom kampanje i na dan izbora, za lokalne izbore održane 2013. i za opšte izbore održane 2014. godine (Prilog 14). Tokom predizborne kampanje 2013. godine, KP je pokrenuo 37 predmeta izbornih prekršaja. Ne navode se nikakve pojedinosti o prirodi ovih slučajeva, ali oni obuhvataju prekršaje kojima su policijski službenici prisustvovali tokom kampanje i u kojima su izvršioci privedeni u policiju na informativni razgovor. Više od jedne trećine (41%) ovih slučajeva prosleđeni su Državnom tužilaštvu na dalju istragu. Tokom predizborne kampanje 2014. godine zabeležen je značajno manji broj slučajeva.

Prilog 14: Rezime predmeta KP i uhapšenih lica, na izborima 2013. i 2014. godine

Kosovska policija	2013	2014
Predizborna kampanja	37 slučajeva, od kojih je 15 prosleđeno DT-u	4 predmeta uputila kod DT
Dan izbora	47 slučajeva istraženo sa DT	25 slučajeva istraženo sa DT
	Privedeno 37 lica	Privedeno 18 lica

Policija je takođe pokrenula značajan broj predmeta za nedolično ponašanje na dan izbora. Na izborima održanim 2013. godine 37 lica privedeno je na dan izbora. Iako se ova brojka prepolovila tokom 2014, broj lica koji su pokušali da prekrše kodeks ponašanja na dan izbora i dalje prilično zabrinjava. Kao alka u institucionalnom lancu izborne

---

pravde, KP bi trebalo da nastavi da se ponaša odgovorno ukoliko uoči povredu izbornog procesa i da pomogne drugim institucijama da sprovedu svoje istrage. Aktivizam koji je KP pokazao na lokalnim izborima 2013. godine po svemu sudeći je sprečio prekršaje na izborima 2014, pošto je broj predmeta i privedenih lica bio dosta manji.

---

5. Sudski savet Kosova

Ukoliko Državno tužilaštvo poseduje dovoljne dokaze koji ukazuju da su izvršena krivična dela protiv izbornih prava, podiže optužnicu na sudu protiv odnosnih lica. Osnovni sudovu pristupaju sudskim postupcima a sudije izdaju presude u svakom predmetu.

Sudski savet Kosova (SSK) pružio je podatke samo za 2014, tako da nije moguća nikakva uporedba sa 2013. ili sa prethodnim godinama. Tokom 2014, kosovski sudovi rešili su ukupno 281 predmet u vezi sa krivičnim delima protiv izbornih prava, od kojih je dve trećine nasledeno iz prethodnih godina. Ovo je bila uspešna godina za sudove, pošto su rešili više predmeta (128), nego što su dobili (93) u istoj godini. Ovo ukazuje na visoku stopu efikasnosti u rešavanju i podeli izbornih predmeta na prioritete, delotvorno smanjujući broj zaostalih predmeta koje su nasledili na početku svake godine. Za 2015. i dalje preostaje 153 predmeta, u koja je uključeno 536 lica (što je pad sa 188 predmeta, sa 934 lica) (Prilog 15).

Prilog 15: Godišnji pregled predmeta i njihov status i broj uključenih lica u 2014.

Godišnji pregled za 2014.	Predmeti	Lica
Zaostali nerešeni predmeti iz ranijih godina	188	934
Novi predmeti dobijeni tokom 2014.	93	238
Ukupno tokom 2014.	281	1,172
Rešeno tokom 2014.	128	636
Preostali nerešeni predmeti	153	536

Bukvalno devet od deset predmeta odnosi se na navodne prekršaje “zloupotrebe prava glasa” što obuhvata scenarije u kojima lice izvršava jedno ili više nabrojanih dela: “(a) glasa ili pokuša da glasa pod tuđim imenom; (b) glasa ili pokuša da glasa iako je već glasalo; ili (c) iskoristi više od jednog glasačkog listića” (član 216 Krivičnog zakonika). Preostali

predmeti odnose se na zloupotrebu službenog položaja tokom izbora (3.6%), ometanje procesa glasanja (3.6%), ugrožavanje slobodne odluke birača (2.5%), davanje ili primanje mita u vezi sa glasanjem (1.4%), i druge vidove prekršaja (1.5%). Broj lica uključenih u ove predmete u proseku je četiri puta veći u odnosu na broj predmeta, što je posledica kolektivnog krivičnog gonjenja članova biračkih odbora (Prilog 16).

Prilog 16: Broj predmeta i uključenih lica, po izbornom prekršaju

Krivični prekršaj	Predmeta	Lica
Povreda prava na kandidaturu (čl. 210)	0	0
Pretnje kandidatu (čl. 211)	0	0
Onemogućavanje upotrebe prava glasa (čl. 212)	1	2
Ugrožavanje slobodne volje birača (čl. 213)	7	9
Zloupotreba službene dužnosti za vreme izbora (čl. 214)	10	46
Davanje ili primanje mita u vezi sa glasanjem (čl. 215)	4	5
Zloupotreba glasačkog prava (čl. 216)	246	1,093
Ometanje procesa glasanja (čl. 217)	10	14
Povreda tajnosti glasanja (čl. 218)	3	3
Falsifikovanje rezultata glasanja (čl. 219)	0	0
Uništavanje izborne dokumentacije (čl. 220)	0	0
UKUPNO	281	1,172

Od 128 predmeta koji su rešeni 2014, u 101 (79%) je doneta osuđujuća presuda. U ove predmete, uključeno je 636 lica. Samo u 10 je izrečena direktna kazna zatvora a 5 je moralo da plati novčanu kaznu (Prilog 17).

U devet od deset predmeta, sudovi su izrekli uslovnu osudu. Međutim, ovaj podatak trebalo bi obazrivo izanalizirati u smislu da li je ova vrsta kazne srazmerna posledicama izvršenog krivičnog dela. Uslovna osuda obično podrazumeva kaznu zatvora i/ili novčanu kaznu, međutim izvršilac ne mora da ode na odsluženje kazne sve dok ispoštuje posebne uslove koje odredi sud. Uslov može biti,

na primer, da izvršilac ne izvrši neko drugo krivično delo u napred utvrđenom vremenskom periodu.

Sa druge strane, sudovi su zvanično izrekli oslobađajuću presudu u jednoj petini predmeta, pošto je većina odbačena iz različitih proceduralnih razloga, dok manji broj nije osuđen krivim.

Prilog 17: Broj rešenih predmeta i uključenih lica, po vrsti sudske presude i prekršaja (u zagradi)

Krivični prekršaji	Krivi			Oslobodeni i drugo		
	Zatvor	Novč. kazna	Uslovno	Nevini	Odbačeni	Ostali
Ugrožavanje slobodne volje birača (čl. 213)	0	1 (1)	2 (2)	0	0	0
Zloupotreba službene dužnosti za vreme izbora (čl. 214)	0	0	0	1 (1)	2 (15)	0
Davanje ili primanje mita u vezi sa glasanjem (čl. 215)	0	0	0	0	0	1 (2)
Zloupotreba glasačkog prava (čl. 216)	5 (10)	2 (4)	89 (462)	2 (7)	21 (122)	0 (8)
Ometanje procesa glasanja (čl. 217)	0	0	2 (2)	0	0	0
UKUPNO	5 (10)	3 (5)	93 (466)	3 (8)	23 (137)	1 (10)

Na Kosovu, izborna prevara nije smatrana krivičnim delom do 2012. godine kada je usvojen Krivični zakonik. Izborni predmeti su stoga novi većini sudija a tehnička priroda izbornih postupaka otežava sudijama rešavanje ovih predmeta. Veliki broj uslovnih osuda navodi na verovanje da su sudije relativno meke kada se radi o krivičnim delima protiv izbornih prava, pošto smatraju da je izricanje kazne zatvora suviše oštro. Donekle je pogrešno imenovati uslovne osude pod zaglavljem osuđujuće presude, pošto izvršioци odlaze kući sa blagim kaznama. Povrh toga, kolektivne

---

sankcije mogu stvoriti probleme sudijama da dokažu direktnu odgovornost svakog uključenog pojedinca, što ih navodi ka tome da im izreknu uslovne osude.

---

6. Nezavisna komisija za medije

Kao telo koje je odgovorno za nadzor radio-difuznih medija, Nezavisna komisija za medije (NKM) igra važnu ulogu da obezbedi da radio-difuzni mediji odigraju ispune zahteve propisane izbornim zakonodavstvom.

Na poslednjih četvoro izbora, NKM je rešio ukupno 225 žalbi uložениh protiv radio-difuznih medija. Radio-difuzne stanice su dužne da vode zasebne dnevnikе i rasporede besplatne i plaćene minutaže dodeljene svakom političkom subjektu. Tri četvrtine žalbi uloženo je protiv medijskih kuća koje nisu podnele ove dnevnikе NKM-u. Ostale žalbe uložene su zbog toga što nisu uspeli da dodele besplatnu minutažu (6%), što su prekršile izbornu tišinu (6%), prisustvo dece na političkim skupovima ili drugi vidovi prekršaja (Prilog 18).

Prilog 18: Broj žalbi uložениh NKM-u protiv radio-difuznih medija, po prirodi žalbe, na izborima održanim u periodu od 2009. do 2014.

Priroda žalbe	2009	2010	2013	2014
Nepodnošenje dnevnika NKM-u	35	0	58	75
Nedodeljivanje besplatne minutaže	3	1	10	0
Povreda izborne tišine	7	1	3	2
Neidentifikovanje pojedinca odgovornog spot	0	0	0	6
Prisustvo dece u izbornim spotovima	0	0	6	0
Emitovanje spotova van perioda kampanje	0	0	0	5
Kandidatura rukovodilaca medijske kuće	0	0	4	1
Emitovanje spotova tokom vesti	2	0	0	0
Drugo	2	1	3	0
UKUPNO	49	3	84	89

Sve veći broj žalbi primljenih na izborima 2013. i 2014. godine pokazuje sve veću aktivnost NKM-a, političkih subjekata i kandidata da pokrenu žalbe usled prekršaja medija. Žalbe su dostigle vrhunac u periodu od 2013-2014, što ukazuje da pozitivan trend koji je primećen u domenu

izbora, ne važi i za medije. NKM je pokrenuo veliku većinu žalbi (92%) *po službenoj dužnosti*. Sa izuzetkom nekoliko žalbi koje su uložile stranke LDK i AAK, stranke nisu iskoristile svoje pravo da ulože žalbu NKM-u (Prilog 19)

Prilog 19: Broj žalbi po subjektu koji ih je uložio, na izborima u periodu od 2009. do 2014.

Subjekat	2009	2010	2013	2014
NKM	42	1	76	89
AAK	1	0	1	0
AKR	0	0	1	0
AKR/LDD	1	0	0	0
LDK	1	1	0	0
VAKAT	1	0	0	0
Ostali	3	1	6	0
UKUPNO	49	3	84	89

Većina žalbi uložena je protiv lokalnih radio (62%) i lokalnih TV stanica (24%). Takođe je bilo nekoliko žalbi protiv većih medijskih kuća (Prilog 20).

Prilog 20: Broj navodnih prekršaja protiv medijskih kuća, na izborima u periodu od 2009. do 2014. godine

Medijska kuća	2009	2010	2013	2014
Radio-televizija Kosova (RTK)	1	0	4	2
Radio-televizija 21 (RTV21)	1	0	2	1
Kohavision (KTV)	1	0	3	1
Klan Kosova	2	2	5	2
Rrokum TV	1	0	0	2
Lokalne TV stanice	12	1	16	26
Lokalne radio stanice	31	0	54	55
UKUPNO	49	3	84	89

U vezi sa svim žalbama protiv medija uložениh na izborima od 2009. do 2014. godine, Nezavisna komisija za medije

---

izdala je pisma opomene ovim medijskim kućama, u kojima je od njih zahtevala da ispune zahteve propisane Izbornim zakonom. Mediji su u svim slučajevima ispoštovali preporuke koje im je dao NKM.

Dok politički subjekti konstantno tvrde da su medijske kuće priklonjene ili pristrasne ka određenim političkim subjektima, po svemu sudeći postoji mali broj žalbi koje su politički subjekti u tom smislu uložili NKM-u. Politički subjekti mogu zapostaviti ulogu NKM-a u vezi sa medijima, ali takođe možda nisu informisani o mogućnostima i postupcima za ulaganje žalbe.

Lista provere za institucionalnu koordinaciju

Tokom 2014. godine, D4D organizovao je nekoliko radionica na centralnom i lokalnom nivou sa predstavnicima organa za sprovođenje izbora, pravosuđa i lokalnih i međunarodnih organizacija kako bi se povelu diskusija o pitanjima u oblasti izborne pravde i kako bi se porazgovaralo o poukama izvučenim na prošlim izborima. Sve ove diskusije dovele su do zajedničkog slaganja da je koordinacija na relaciji IPŽP, CIK, DT, SSK i KP od ključne važnosti da se obezbede slobodni i pravični izbori u 2013. i 2014. Rešavanje izbornih sporova međusobno je zavistan proces a koordinacija između ovih institucija trebalo bi da se ojača i trebalo bi zakonski da se propiše za stalno .

D4D je bio jedna od organizacija građanskog društva koje su institucije konsultovale pre potpisivanja MoR-a tokom 2013. godine koja je pružila svoj doprinos u vezi sa ovom institucionalnom inicijativom. D4D daje preporuku da ovih pet institucija (CIK, IPŽP, DT, SSK i KP) potpiše novi memorandum o razumevanju koji bi uređivao njihovu stalnu koordinaciju. Pored toga, trebalo bi da razmotre mogućnost uspostavljanja zajedničkog tela koje bi vršilo koordinaciju na redovnoj osnovi i nadgledalo primenu. Građansko društvo bilo je deo sličnih inicijativa u prošlosti i može još više doprineti. Ono što bi bilo još ambicioznije, MoR takođe može biti uključen u sadržinu podzakonskih akata čime bi postao pravno obavezujući i čime ne bi zavisio od dobre volje institucionalnih čelnika.

U nastavku radionica na temu izborne pravde, D4D je pripremio listu provere predloženih radnji koje bi imale za cilj da ojačaju institucionalni lanac, identifikovanjem mogućih radnji koje svaka institucija može preduzeti u različitim fazama izbornog ciklusa. Lista provere obuhvata doprinose nekolicine aktera koji su konsultovani tokom ovog procesa, uključujući predstavnike organa za sprovođenje

---

izbora, sudije, tužioce, policijske službenike i stručnjake za izbore u sklopu građanskog društva. Predložene radnje koje slede u nastavku odnose se na svaku instituciju i svaku fazu izbornog ciklusa: a) Predizborni period; b) Izborni period i dan izbora; i c) Period nakon izbora.

Lista provere takođe je sastavljena u format koji pruža mogućnost svima da vide šta svaka od ovih institucija zapravo radi u svakoj fazi izbornog ciklusa a ova verzija liste provere može se naći u prilogu ovom izveštaju ili u elektronskom formatu [ovde](#).

---

1. IZBORNI PANEL ZA ŽALBE I PREDSTAVKE

Predizborni period (period pre raspisivanja izbora)

- Izraditi operativni plan za izbore;
- Voditi bazu podataka lica kojima je zabranjeno da učestvuju na izborima (u svojstvu kandidata, osoblja OSI);
- Obavestiti CIK o licima koja su kažnjena za izborne prekršaje i političkim subjektima koji nisu izmirili svoje novčane kazne;
- Preispitati načine olakšavanja ulaganja žalbi i predstavki;
- Uspostaviti kontakte i mehanizme saradnje sa grupama posmatrača;

Izborni period (od raspisivanja izbora do potvrđivanja rezultata)

- Obavestiti političke subjekte, posmatračke grupe i birače o žalbenim postupcima;
- Izreći delotvorne i srazmerne sankcije licima koja su prekršila izborna prava;
- Redovno obaveštavati javnost o ishodu svake žalbe uložene IPŽP-u;
- Obezbediti da druge vlasti prorate predmete koje im uputi IPŽP;
- Obezbediti da javnost ima pristup informacijama koje bi trebalo da budu transparentne, ne kršeći zakone o privatnosti;

Period nakon izbora (nakon potvrđivanja rezultata)

- Naložiti CIK-u da čuva materijal sa biračkih centara i mesta koji su pod istragom;
- Propratiti predmete koje je IPŽP prosledio Državnom tužilaštvu, i pomoći sa informacijama ukoliko se za tim javi potreba;
- Doprineti reformi izbornog zakona i preispitati interna pravila ili postupke;
- Namenski preispitati žalbe/predmete u vezi sa izveštavanjem političkih subjekata o njihovim finansijama;
- Izraditi strategije odnosa sa javnošću i transparentnosti.

---

2. CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA

Predizborni period (period pre raspisivanja izbora)

- Voditi bazu podataka lica koja su počinila izborne prekršaje na poslednjim izborima;
- Pružiti programe izbornog usmeravanja i obuke organima za RIS;
- Pripremiti priručnike i vodiče za RIS koji će obuhvatati sve izborne oblasti (postupci glasanja, bezbednost, političke finansije), i posebne priručnike o reviziji i istrazi rezultata;
- Neprekidno informisati javnost o merama sudskih organa u vezi sa izbornim prestupnicima

Izborni period (od raspisivanja izbora do potvrđivanja rezultata)

- Obezbediti da licima koja su prekršila izborna prava nije dozvoljeno da rade u izornoj administraciji;
- Obavestiti osoblje na biralištima, izorno tehničko osoblje i birače o sankcijama propisanim krivičnim zakonikom;
- Ostvarivati saradnju sa predstavnicima svih sudskih organa u Operativnom centru na dan izbora;
- Utvrditi kako Centar za prebrojavanje i rezultate (CPR) i timovi za reviziju i istragu mogu da pomognu drugim sudskim organima u istrazi slučajeve;
- Obezbediti da su politički subjekti izmirili svoje novčane kazne i administrativne obaveze pre potvrđivanja;

Period nakon izbora (nakon potvrđivanja rezultata)

- Nastaviti sa čuvanjem materijala (glasačke kutije, glasački listići, OUR-i, ORK-i) shodno instrukcijama IPŽP-a ili Državnog tužilaštva;
- Pružiti dokaze državnom tužilaštvu i policiji, na njihov zahtev;
- Rasporediti opštinske izborne službenike po sudskim saslušanjima i raspravama u svim opštinama na Kosovu;
- Pobojšati poverenje javnosti u organe za sprovođenje izbora i organe za rešavanje sporova;
- Propratiti sa sudskim organima svaki predmet u vezi sa izborima; i prikupiti izveštaje o ishodu svakog predmeta;
- Doprineti reformi izbornog prava i preispitati interna pravila ili postupke;

---

3. DRŽAVNO TUŽILAŠTVO

Predizborni period (period pre raspisivanja izbora)

- Pružiti CIK-u poslednju bazu podataka lica pod istragom za izborne prekršaje;
- Održati obuke tužiocima na centralnom i opštinskom nivou o izborima i izbornim prekršajima;
- Izraditi operativni plan za raspoređivanje tužilaca u svim opštinama tokom izbornog perioda;
- Izraditi operativni plan, dodeliti resurse i budžet za istragu zaostalih izbornih predmeta;
- Uspostaviti kontakte i mehanizme saradnje sa posmatračkim grupama;
- Obezbediti da državni tužioci i osoblje učestvuju u izbornom programu usmeravanja CIK-a;

Izborni period (od raspisivanja izbora do potvrđivanja rezultata)

- Propratiti okruženje pre dana izbora, političke događaje i mitinge organizovane u sklopu kampanje;
- Rasporediti barem po dva tužioca u svakoj opštini na Kosovu na dan izbora;
- Povezati operativu sa CIK-om na dan izbora;
- Odreagovati odmah i blagovremeno ukoliko neko počinji krivična dela protiv izbornih prava;

Period nakon izbora (nakon potvrđivanja rezultata)

- Neprekidno krivično goniti lica optužena za izborne prekršaje;
- Zahtevati pomoć i informacije od organa za sprovođenje izbora, po potrebi;
- Narediti CIK-u da čuva materijal sa biračkih centara i mesta koja su predmet istrage;
- Povezati se sa posmatračkim organizacijama kako bi se procenilo da li imaju bilo kakve dokaze ili svedoke u njihovim predmetima;
- Doprineti reformi izbornog zakona i preispitati interna pravila ili postupke;

---

4. KOSOVSKA POLICIJA

Predizborni period (period pre raspisivanja izbora)

- Koordinirati pripreme sa organima za sprovođenje izbora i organima RIS-a;
- Izraditi izborni bezbednosni i operativni plan, za raspoređivanje policije tokom izbornog perioda, u koordinaciji sa CIK-om;
- Pružiti obuku policijskim službenicima o izbornim prekršajima u koordinaciji sa IPŽP-om i CIK-om;
- Sastaviti statističke podatke i izveštaje u vezi sa izborima, na osnovu informacija na raspolaganju KP-a;
- Sprovesti procenu rizika biračkih centara, centra za prebrojavanje i rezultate, skladišta CIK-a;

Izborni period (od raspisivanja izbora do potvrđivanja rezultata)

- Rasporediti policijske službenike i pružiti bezbednost po potrebi, tokom događaja i mitinga u sklopu političke kampanje;
- Odreagovati odmah i uzvratno na instrukcije državnih tužilaca;
- Rasporediti policiju po svim biračkim centrima na Kosovu, na dan izbora, i koordinirati aktivnosti sa CIK-om;
- Nastaviti koordinaciju sa CIK-om u operativnom centru na dan izbora;

Period nakon izbora (nakon potvrđivanja rezultata)

- Sprovesti istinske istrage svakog predmeta, u skladu sa instrukcijama sudskih organa;
- Sprovesti individualne istrage svakog lica uključenog u predmet;
- Odreagovati odmah na instrukcije državnog tužilaštva i presude suda;

---

5. SUDSKI SAVET KOSOVA

Predizborni period (period pre raspisivanja izbora)

- Pružiti CIK-u poslednju bazu podataka lica koja su prekršila izborna prava na blagovremen način;
- Pružiti obuku sudijama i osoblju suda koji rade na predmetima u vezi sa izborima;
- Nastaviti sa rešavanjem zaostalih predmeta u vezi sa povredom izbornih prava;
- Izreći delotvorne i srazmerne sankcije licima koja su prekršila izborna prava;
- Obezbediti da su odluke suda stavljene na raspolaganje javnosti;
- Nепrekidno informisati javnost o merama koje su sudske vlasti preduzele protiv izbornih prestupnika;

Izborni period (od raspisivanja izbora do potvrđivanja rezultata)

- Povezati se sa Državnim tužilaštvom i IPŽP-om o mogućim slučajevima povrede izbornih prava;
- Odreagovati odmah i pokrenuti postupke za rešavanje predmeta u vezi sa izborima;
- Podeliti po prioritetu i rešiti predmete koji bi mogli uticati na konačne izborne rezultate;
- Informisati javnost o presudama suda u izbornim predmetima i staviti odluke na raspolaganje online;
- Obezbediti da javnost ima pristup informacijama koje bi trebalo da budu transparentne, ne kršeći zakone o privatnosti;

Period nakon izbora (nakon potvrđivanja rezultata)

- Rešiti i zaključiti sve predmete u vezi sa izborima i zaključiti ove predmete pre održavanja novih izbora;
- Izreći delotvorne i srazmerne sankcije licima koja su prekršila izborna prava;
- Obavestiti javnost o presudama suda u izbornim predmetima;
- Doprineti reformi izbornog prava i preispitati interna pravila ili postupke;
- Obezbediti da osuđena lica na sudu odu na odsluženje kazne;
- Pozvati opštinske izborne službenike u svakom sudskom predmetu u vezi sa izborima;
- Izraditi skup smernica za izricanje kazne u izbornim predmetima;

Spisak publikacija

Izbori & Političke partije:

#1 D4D. Septembar 2011. Analiza izbornih trendova od 2000-2010. godine

#2 D4D. Mart 2012. Reforma samo radi reda: Kako da vratimo poverenje u izbore?

#3 Malazogu, Leon, Visar Sutaj & Drilon Gashi. Novembar 2012. Revizija biračkog spiska za Kačanik: Uzorak za Kosovo

#4 Malazogu, Leon & Selatin Kllloqoi. Februar 2013. Naučene lekcije za buduće izbore – Analiza prevremenih izbora za gradonačelnika Uroševca i Kačanika

#5 Malazogu, Leon & Selatin Kllloqoi. Septembar 2013. Izborna deforma – Dve godine kasnije, reforma na nuli

Medjuetnicki odnosi:

#1 Malazogu, Leon & Vladimir Todorić. Novembar 2011. Dijalog Beograda i Prištine: proces usklađivanja interesa. PER-K/D4D & NPC-Belgrade

#2 & #3 Malazogu, Leon, Viktor Popović & Shpend Emini. Mart 2012. Poboljšanje perspektive mladih kosovskih Srba/Gradski život u sredinama sa srpskom većinom na Kosovu. PER-K/D4D

#4 Malazogu, Leon & Florian Bieber. Budućnost odnosa između Prištine i Beograda. PER-K/D4D

#5 Malazogu, Leon & Alex Grigorev. Septembar 2012. Od kreativne nejasnoće do konstruktivnog procesa – Kako prići severu Kosova? PER-K/D4D

Opšti interes:

#1 Sejdiu, Dardan & Kastriot Jahaj. Januar 2013. Prikriveni 'porez': Zašto se na Kosovu plaća više?

#2 Gashi, Drilon & Shoghi Emerson. Maj 2013. Klasa za sebe – Politički patronat i njegov uticaj na društvenu pokretljivost na Kosovu

#3 Sutaj, Visar & Leon Malazogu. Januar 2013. Neka pravo građansko društvo digne svoj glas! Uloga udruženja u uobličavanju odluka u interesu javnosti

#4 Ardiana Gashi i Artane Rizvanolli. 25 februar 2015. Koliko košta patrijarhat?

Memorandum Reakcije:

#1 Demokracija za razvoj. 12 Jul 2013. Memorandum reakcije br. 3 – Jasni kriterijumi za nove opštine

Preporuke:

#1 D4D. 29 novembar 2011. Struktura CIK-a

#2 Pripremio istraživački institut D4D. 17 januar 2011. Izborni sistem

#3 Pripremio istraživački institut D4D. 29 novembar 2011. Preporuke za prepravku birackog spiska

#4 Pripremio istraživački institut D4D. 12 decembar 2011. Preporuke o izboru predsednika Kosova

#5 Ove preporuke podržavaju: D4D, KIPRED, INPO, KMDLNJ, INDEP, DT, KHK, QPA i NOMP. Za istinsku izbornu reformu

---

Katalogimi në botim – **(CIP)**
Biblioteka Kombëtare dhe Universitare e Kosovës

34: 324(496.51)(047)

Uspostavljanje pravde na izborima; pregled rešavanja izbornih sporova, i putokaz za institucionalne koordinaciju / izveštaj priredio Dardan Berisha. – Prishtinë : Demokraci për zhvillim, 2015. – 42 f. : ilustr. ; 21 cm.

1.Berisha, Dardan

ISBN 978-9951-608-37-4

Institut Demokratija za razvoj (D4D) osnovan je aprila 2010. godine od strane grupe analitičara koji su postajali sve zabrinutiji da su državotvorni procesi zapostavili demokratiju.

Vizija D4D-a je da promoviše aktivno i obrazovano građanstvo koje u potpunosti učestvuje u javnom prostoru i koristi javnu oblast zastupanja i odlučivanja za razmišljanje i izgradnju konsenzusa o dodeli resursa koja je efikasna, pametna, dugoročna i donosi pravičan razvoj.

D4D utiče na konkretnu politiku, promoviše kros-sekcioni pristup rešavanju problema i bavi se institucionalnom rutinom odlučivanja preporučivanjem inkrementalnih poboljšanja i deluje na maksimalno delotvoran način kako bi se u potpunosti unapredili stabilizacija i demokratski razvoj Kosova.

Za detaljnije informacije o aktivnostima instituta D4D, molimo vas posetite našu veb stranicu: www.d4d-ks.org.

Ova publikacija je finansirana:

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Federal Department of Foreign Affairs FDFA

ISBN 978-9951-608-37-4

9 789951 608374